

Aşağıdaki yazı 2021 yılında yaşanan Marmaris ve Fethiye yangınlarından sonra kaleme alınmıştır.

Orman yangınları ve yaban hayatı

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle orman yangınları ile yakın ilişki içindedir. Tarım ve Orman Bakanlığından alınan bilgilere göre Türkiye’de orman yangınları ile ilgili istatistik bilgilerin tutulmaya başlandığı 1937 yılından 2019 yılına kadar toplam 106.663 adet orman yangını çıkmış, bu yangınlarda toplam 1.667.676 hektar orman alanı yanmıştır. Ülkemizde her yıl ortalama 1314 adet yangın çıkmakta ve ortalama 20.588 hektar orman alanı yanmaktadır.

Ormanlar yaban hayvanları için en önemli yaşam alanlarıdır. Ormanlar, mikroorganizmalardan, böceklerle, kemirgenlere, sürüngenlere, kuşlara ve büyük memelilere kadar çok zengin bir yaban hayatının barınmasına, yuva yapmasına, beslenmesine kısaca varlığını sürdürmesine imkân sağlamaktadır.

Orman yangınlarının yaban hayvanları üzerinde iki önemli etkisi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yangından kaçamayan hayvanların yaşamını kaybetmesi, yaralanması ve sakat kalmasıdır. İkincisi ise yaşam alanlarının tahrip olması ve bunun sonucu olarak besin maddelerinin azalmasıdır.

Yaban hayvanlarının orman yangınlarından etkilenme derecesi; yangının büyüklüğü ve şiddeti, hayvanın uçuş yeteneğinin olup olmaması, hayvanın hareket yeteneği, yuva yapma yeri (toprak üstü veya toprak altı) ve mevsim gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Yangından en fazla zarar gören hayvanlar kısa zamanda uzak mesafeye gidemeyen yılanlar, kertenkeleler ve kaplumbağalar gibi sürüngenler, tavşanlar, fareler, kirpiller, sincaplar gibi kemirgenler yangınlardan hemen hiç kurtulamayan canlılardır. Buna karşın, geyik, karaca domuz, kurt, çakal, vaşak, ayı vb. büyük memelilerin yangından kaçıp kurtulma şansları daha fazladır. Kuşlar da uçabildikleri için yangın alanından uzaklaşma şansına sahiptir. Ancak yangın üreme döneminde olmuşsa kuşlar da dahil olmak üzere hemen tüm canlılar yangından büyük zarar görmektedir. Pek çok canlı yumurtalarıyla ve yavrularıyla birlikte yanmaktadır.

Orman yangınlarının yaban hayatı üzerindeki diğer bir etkisi de yaşam alanlarının yok olmasıdır. Bozulan habitatın yeniden oluşması özellikle bazı canlılar için uzun yılların geçmesi gerekmektedir. Bu sırada hayvanlar besin, su, barınak ve eş bulma için başka yaşam alanları bulmak ve o habitatlarda yaşayan hayvanlarla rekabet etmek durumunda kalmaktadır. Üreme döneminde yaşanan yangınlarda, pek çok hayvanın eş tutma, çiftleşme ve yuva yapma stresi yaşadığı için o yıl üreme yapmadıkları görülmüştür.

Orman yangınlarını büyüklüğü, süresi ve şiddeti de yaban hayatına verdiği zararların telafisi olmayacak düzeylerde olmasına neden olmaktadır. Örnek vermek gerekirse bilim insanları, 2019 yılında Avustralya’da çıkan ve 4 ay süren yangında 1,25 milyara yakın, Brezilya’da Amazon ormanlarında çıkan yangınlarda 2.300.000’den fazla hayvanın öldüğünü belirtiyorlar. Yine bilim insanları bu yangınlarda çok sayıda canlının neslinin tükendiğini veya tükenmekle

karşı karşıya geldiğini ifade ediyorlar. Uzmanlar, yangında binlerce kangurunun yandığını, Kanguru adasında yaşamını sürdüren ve Avustralya'nın simgesi olan kaolaların üçte birinin (8.000 civarında) hayatını kaybettiği belirtiyorlar.

Orman yangınların diğer bir önemli etkisi, ortaya çıkan gazların sera gazı etkisi yaratarak küresel ısınmayı, küresel ısınmanın da orman yangınlarını tetiklemesi; maalesef bu durum gezegenimizi çok tehlikeli bir döngünün içine sokuyor.

WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) tarafından hazırlanan rapora göre, dünya genelindeki orman yangınlarının %75'i insan eliyle çıkarılıyor. Bunların çoğunu da tarım ve hayvancılık başta olmak üzere, ekonomik nedenlerle kasıtlı olarak çıkarılan yangınlardan oluşuyor.

Türkiye'deki orman yangınlarının sebeplerine baktığımızda durum daha da kötü, Prof. Dr. Doğanay Tolunay ülkemizdeki orman yangınlarının yaklaşık yüzde 90'ının insan kaynaklı olduğunu belirtiyor. İnsan kaynaklı yangınların çoğunluğunu, anız yakma, piknik ateşi, yanan sigara izmaritlerinin atılması gibi ihmaller ile tarla ve yerleşim yeri amaçlı kasıtlı yangınlar oluşturuyor.

Osman Erdem

Doğa Araştırmaları Derneği Başkanı